

Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту

УДК 378:796

Наталія Іщук 1

Морально-етичні цінності – важливий фактор формування особистості вчителя фізичної культури

Луцький біотехнічний інститут (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Українське суспільство на сучасному етапі розвитку переживає період глибоких соціально-економічних перетворень, які, безсумнівно, торкаються вищого навчального закладу, ставлячи перед ним нові завдання. Одним із найважливіших завдань є виховання кожного студента як активної самостійної особистості, що володіє високою моральністю, здатної творчо мислити й діяти.

На необхідності звернення до формування морально-етичних цінностей наголошують державні програми (Україна ХХІ століття), Концепція “Національного виховання”, “Виховання дітей та молоді у національній системі освіти”, “Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян”.

Психолого-педагогічні дослідження показують, що саме в юнацькому віці найбільш інтенсивно формуються морально-етичні цінності на основі особистих оцінок, знань, вчинків, розвивається потреба в спілкуванні, у самоутвердженні в основних сферах соціального життя, значно зростає стійкість інтересів, пов’язаних із професійним спрямуванням, відбувається накопичення елементів соціального та морального досвіду.

У системі освіти специфічна роль належить вищому навчальному закладу. Будучи одним із видів професійної освіти, вища школа виконує численні загальнокультурні функції, формує й розвиває трудову та суспільно-політичну активність молоді, її світогляд, мораль, забезпечує умови для всебічного розвитку особистості майбутнього спеціаліста, який спроможний успішно сприяти соціальному й науково-технічному прогресу суспільства.

Проведений аналіз сучасного стану проблеми, а також тенденцій розвитку вищих навчальних закладів дає змогу стверджувати, що метою навчально-виховного процесу університету є формування в майбутніх учителів фізичної культури таких морально-етичних цінностей, які є основою всіх вчинків, діяльності людини, мають моральну значущість і впливають на загальне суспільне життя.

Для України, позбавленої власної державності більш ніж на три століття, залучення молодого покоління до морально-етичних цінностей власного народу є одним із важливих завдань у проти стоянні асиміляційним процесам, утвердження власної суверенності та самобутності.

Проблемі морально-етичних цінностей присвячені дослідження багатьох відомих громадських діячів, філософів, педагогів минулого: Г. Гегеля, М. Костомарова, М. Драгоманова, М. Грушевського, Г. Сковороди, В. Духновича, С. Русової, І. Огієнка, К. Ушинського, Я. Коменського, В. Сухо млинського та ін.

Останнім часом у науковій психолого-педагогічній літературі освіта все частіше трактується як цілісна система, що ґрунтується на цінностях культури. Аналіз педагогічних досліджень і практичних спостережень засвідчує про зростаючий інтерес до проблеми виховання та необхідності

формування морально-етичних цінностей. У той же час низка аспектів проблеми залишається недостатньо вивченою, зокрема у фізкультурно-спортивній діяльності.

Очевидно, що в сучасних умовах виникає необхідність на нових методологічних і теоретичних засадах, а саме особистісно орієнтованої парадигми освіти, дослідити сутність і можливості формування морально-етичних цінностей майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. В останні роки з'явилося багато робіт, у яких досліджуються проблеми морально-етичних цінностей у студентської молоді. Так, аналізу морально-етичних цінностей присвячені роботи українських педагогів та психологів (І. Бех, В. Іванов, О. Вишневський, М. Генік, Н. Ішук, О. Сухомлинська, М. Кричфалушій та ін.[1; 2; 3; 4; 5; 6; 9]).

У роботах українських учених: В. Андрущенко, І. Беха, Г. Балля, І. Зязюна, М. Боришевського, О. Киричука, – відображено соціально-філософський та психологічний аспект моральності. Важливого значення вони, зокрема, надають морально-практичній діяльності, яка виступає основою соціально детермінованою та визначає моральне зростання молодої людини.

Дотичними порушеної нами проблеми є роботи науковців, у яких розглядаються різноаспектні питання суті й технології духовного та морального виховання підростаючого покоління. Так, А. Сембрат досліджувала моральне виховання старшокласників у навчально-виховному процесі гімназії, Г. Бондаренко – формування загальнолюдських моральних цінностей старшокласників у процесі вивчення української літератури, О. Климова – формування духовності майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки, М. Кричфалушій – розвиток моральної свідомості та самосвідомості в майбутніх спортивних педагогів. Однак дослідження із проблеми формування морально-етичних цінностей майбутніх учителів фізичної культури в навчально-виховному процесі відсутні.

Сучасні вчені-психологи й педагоги вважають, що морально-етичні цінності особистості – це система світоглядних орієнтирів, які характеризують її ставлення до себе та оточуючих, а також являють собою сукупність поглядів, норм, переконань, правил поведінки, що оцінюються у відношенні до специфічних категорій, регулюючи поведінку людини (добро, гідність, відповідальність, справедливість, совість).

Зазначене розуміння категорії “морально-етичні цінності” в системі педагогічного розуміння особистості мають особливе методологічне значення для її застосування й розвитку в педагогічно-спортивній теорії й практиці.

Завдання дослідження – виявити рівень знань про морально-етичні цінності в майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Діагностикою охоплено 385 студентів 1–2 курсів денної й 186 студентів заочної форм навчання інституту фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

Для майбутніх учителів фізичної культури запропоновано відповідно до питань анкети провести самооцінку рівня сформованості знань основ морально-етичних цінностей та форм і засобів морального вдосконалення.

На етапі констатувального експерименту визначено рівні сформованості морально-етичних цінностей у майбутніх учителів фізичної культури, які включають необхідну суму знань. Умовно виділено три рівні знань про морально-етичні цінності надано певні якісні характеристики.

Високий рівень. Майбутнім учителям фізичної культури властиві повні знання про морально-етичні цінності, достатньо глибокі етичні судження. Крім того, вони усвідомлюють значимість морально-етичних цінностей у реальному житті та педагогічній діяльності.

Середній рівень. У майбутніх учителів фізичної культури знання про морально-етичні цінності є несистематичними й неповними. Інакше кажучи, вони дають однобічне визначення морально-етичних цінностей.

Низький рівень. Сформованість у майбутніх учителів фізичної культури морально-етичних цінностей визначається неправильними знаннями про їх значущість у майбутній

фізкультурно-спортивній діяльності. Крім того, вони не виявляють бажання в самовдосконаленні морально-етичних цінностей.

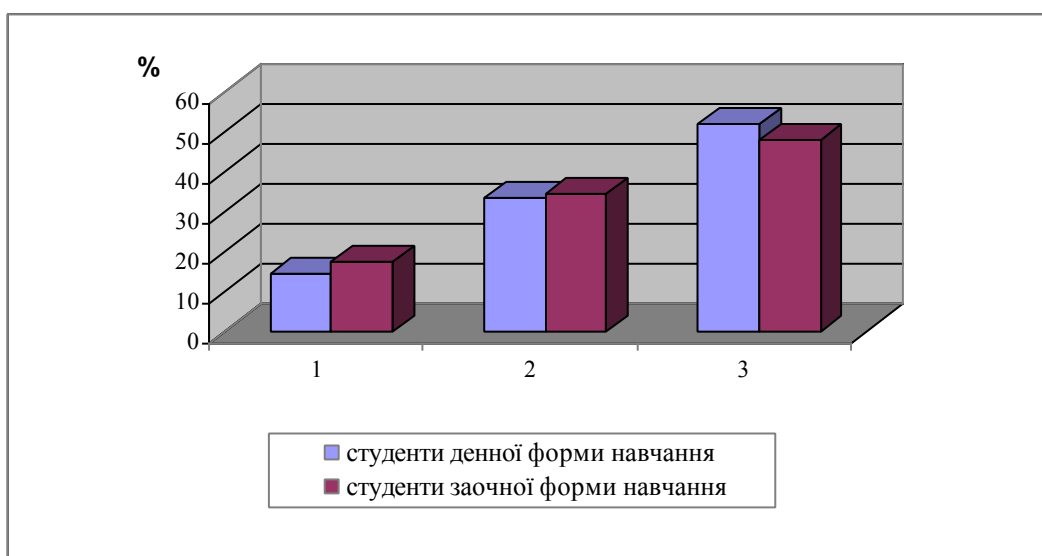
Розвиток морально-етичних знань майбутніх учителів фізичної культури – одна з актуальних проблем формування моральної особистості.

Відомо, що на основі знань людина усвідомлює своє місце в навколишньому світі, можливості реалізації своїх потреб, інтересів, активну життєву позицію, мету та суть життєдіяльності тощо.

Відомий вітчизняний психолог О. Леонтьєв зазначав, що навчання, здобуті знання виховують. Цього не можна недооцінювати. Але для того, щоб знання виховували, треба виховувати ставлення до самих знань [7].

Н. Талізін наголошує на взаємозв'язку знань і пізнавальної діяльності. “Своєрідність відносин знань та діяльності полягає в тому, що, з одного боку, характер пізнавальної діяльності рішучим способом впливає на якість знань, з другого – необхідна пізнавальна діяльність у більшості випадків сама повинна будуватися та удосконалюватися в процесі засвоєння знань” [10].

Оволодіння знаннями, у тому числі й морально-етичними, – органічна потреба, яка дає можливість особистості орієнтуватися в навколишньому світі, моральних стосунках, інтересах тощо.

Рис. 1. Самооцінка рівня розвитку розуміння поняття морально-етичні цінності майбутніх спортивних педагогів залежно від форми навчання

Примітка: 1 – високий рівень; 2 – середній рівень; 3 – низький рівень.

Дані діаграми показують що 14,2 % опитаних студентів денної форми навчання мають високий рівень знань про морально-етичні цінності, 33,5 % – середній, 52,2 % – низький; у студентів заочної форми навчання – відповідно, 17,2 %; 34,5 %; 48,1 %.

Отже, результати дослідження рівня знань студентів – майбутніх учителів фізичної культури показали, що в більшості опитаних респондентів їх рівень низький.

Слід зауважити, що принципової різниці між результатами щодо знань про морально-ціннісні орієнтації в студентів денної та заочної форм навчання не спостерігається.

На запитання “Чи вважаєте ви, що сучасний учитель фізичної культури, повинен бути озброєний знаннями про морально-етичні цінності?” 49,7 % опитаних студентів відповіли “так”, 28,1 % – “ні”, решта – не дали конкретної відповіді. Результати опитування свідчать, що більшість респондентів вважає, що для сучасної освіченої людини вкрай необхідні знання про сутність морально-етичних цінностей.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Аналіз результатів дослідження засвідчив,

що в більшості опитаних студентів – майбутніх учителів фізичної культури – зафіксовано низький рівень знань про сутність морально-етичних цінностей (M = 50,1 %).

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання поставленої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання підготовки вчителів фізичної культури до морального виховання особистості.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід – науково-практичні засади / Бех І. Д. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Вишневський О. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
3. Генік М. С. Формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства : автореф. дис... канд. пед. наук / М. С. Генік. – К., 2008. – 16 с.
4. Иванов В. Г. Этика / Иванов В. Г. – СПб. : Питер, 2006. – 176 с.
5. Іщук Н. Духовні цінності майбутніх учителів фізичної культури / Н. Іщук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 175–177.
6. Кричфалушій М. В. Загальнолюдські моральні цінності майбутніх спортивних педагогів / М. В. Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – № 3. – С. 27–31.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / Леонтьев А. Н. – М. : [б. и.], 1977. – 304 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Освіта України. – 2002. – 23 квіт.
9. Сухомлинська О. В. Виховання як соціальний процес: особливості сучасних трансформаційних змін / О. В. Сухомлинська // Виховання дітей та молоді в контексті розвитку громадянського суспільства : зб. наук. пр. – Х : В-во ХДУ, 2003. – С. 9–13.
10. Талызина И. Ф. Управление процессом усвоения знаний / Талызина И. Ф. – М. : [б. и.], 1975. – 342 с.

Анотації

У статті виявлено рівні знань майбутніх учителів фізичної культури про сутність морально-етичних цінностей.

Ключові слова: морально-етичні цінності, знання, особистість, самооцінка, учитель фізичної культури.

Наталія Іщук. Нравственно-этические ценности как фактор формирования личности учителя физической культуры. В статье выявлены уровни знаний будущих учителей физической культуры о сущности нравственно-этических ценностей.

Ключевые слова: нравственно-этические ценности, знание, личность, самооценка, учитель физической культуры.

Nataliia Ishchuk. Moral and Ethical Values as a Factor of Physical Education Teacher's Personality Formation. The article revealed the future physical education teachers' level of knowledge about the essence of the moral and ethical values.

Key words: moral and ethical values, knowledge, personality, self estimation, physical education teacher.